

ANIVERSĂRI

Vasile Tomescu la 90 de ani

Vasile Vasile

Mi s-a reproșat în repetate rânduri că personajele intrate în preocupările mele muzicologice sunt în general nedreptăți și ai timpului și ai istoriei: Anton Pann, Alexandru Zirra, George Breazul, Martian Negrea, Titus Cerne, Liviu Glodeanu, Pascal Bentoiu, Melchisedec Ștefănescu, Nectarie Frimu și Nectarie protopsaltul Athosului etc. etc.

Dând dreptate acestor reproșuri, voi adăuga alte două nume de „nedreptăți”, cel al Ghizelei Sulțeanu și al nonagenarului Vasile Tomescu.

Ce școală de etnomuzicologie ar fi ctitorit cea dintâi și ce școală de muzicologie comparată ar fi ctitorit cel de-al doilea!

Le-am spus amândurora observația mea, reproșându-le excesul de modestie și zâmbetul trist al fiecăruia mi-a dat dreptate, dar lucrurile nu s-au schimbat, locul fiecăruia fiind luat de alte personaje „ajutate de soartă” – vorba fabulistului.

Ce iluștri îndrumători de doctorate și deschizători de noi orizonturi în ethnomuzicologie și în etnomuzicologia comparată a ratat instituția muzicală națională!

I-am felicitat la timpul respectiv pe muzicologii Grigore Constantinescu și Valentina Sandu – Dediu pentru ideea de a-i acorda distinsului muzicolog, cel puțin titlul de **Doctor honoris Causa al Universității Naționale de Muzică**, printre ai căruia membri ar fi fost potrivit să se numere, fiind obligat însă să se rezume la statutul de cititor conștiincios al bibliotecii instituției.

La împlinirea frumoasei vîrste de 90 de ani, Vasile Tomescu își continuă anonimatul din care-l scot însă cărțile sale ce confirmă profesionalismul său imbatabil și larga deschidere spre cultura europeană în care încadrează pe baza unor fapte atestate documentar, arta sonoră românească. A

fost remarcată marea sa „probitate profesională”, numărându-se printre „cei mai de seamă muzicologi ai generației post-enesciene”¹.

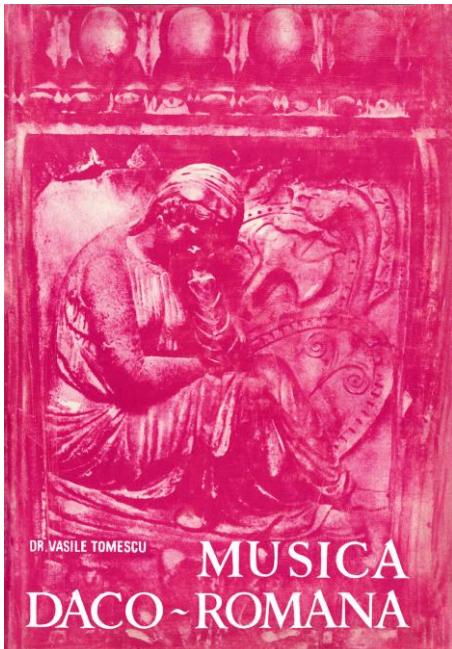
După monografia lui Dimitrie Cuclin - ***Drumul creator al lui Dimitrie Cuclin*** - 1957 – urmează, cu o ritmicitate invidiabilă și astăzi, cele dedicate lui ***Alfonso Castaldi*** – 1958, ***Alfred Alessandrescu*** - 1962 ***Filip Lazăr*** – 1963, cu încununarea ***Paul Constantinescu*** - 1967 – lucrare ce egalează anvergura ilustrului muzician, dispărut prematur.

Cred că și **doctoratul la Sorbona, cu eminentul muzicolog Jacques Chailley**, susținut în 1970, a fost determinat în primul rând de dorința afirmării în puternicul centru cultural al Franței a spiritualității românești, exprimată prin intermediul sunetelor. Teza urmărește un traseu foarte important pentru muzica românească – *Istoria relațiilor muzicale dintre România și Franța*, amplă monografie din care a fost publicată de Editura muzicală, în 1973, în limba în care a fost prezentată la Paris, franceză – prima parte - ***Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie***. Cele aproape 500 de pagini rețin aspectele esențiale ale acestor

relații, de la începuturi până în secolul al XX^{lea}. Volumul pornește de la concordatele istorice, etnografice și de cultură materială ale strămoșilor gali – pe de o parte - și ale celor daco-geți – de cealaltă parte - până la afirmările culturii românești prin George Enescu, ori prin creații ale unor autori francezi inspirate din folclorul românesc, exemplul reprezentativ fiind *Dansul românesc* al lui Charles Gounod.

Cel de-al doilea volum al lucrării urmărește

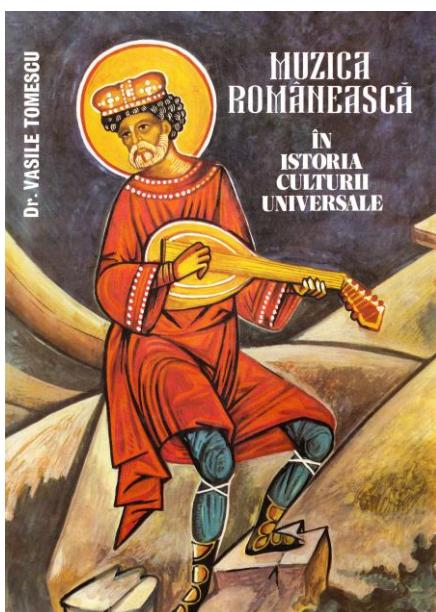
franceză, cu incursiuni într-o vastă bibliografie română și străină, dublată de etalarea unor documente prețioase descoperite în țară și peste hotare, printre care rețin atenția multe melodii populare românești și creații de factură bizantină.

Seria următoare de lucrări semnate de muzicologul de talie europeană Vasile Tomescu, amplifică și centrează ideea unei reprezentări a culturii muzicale în concertul european: **Muzica românească în istoria culturii universale** – 1991 și apoi urmărește în alte trei

evoluția acestor relații în secolul al XX-lea, venind până în secolul nostru.

Lucrarea se propunea ca o prezentare a relațiilor muzicale dintre cele două țări europene, având ca imbold și model cartea lui Nicolae Iorga tipărită în 1917 la Iași - *Histoire des Relations entre La France et les Roumains*.

Urmează cele două masive volume intitulate **MUSICA DACO-ROMANA** (1978 și 1982), adevărate enciclopedii ale culturii strămoșilor noștri, publicate tot în limba

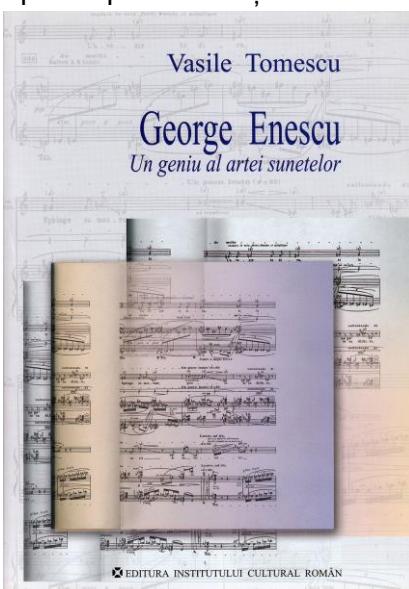
cărți prestigioase reflectarea marilor epoci creative ale muzicii universale în spațiul cultural românesc, investigând un alt vast material documentar pentru a reține aclimatizarea muzicii occidentale în cultura românească: ***Muzica Renașterii în spațiul cultural românesc***, vol. I – 2006 și vol. II – 2007 și ***Muzica secolului luminilor în spațiul spiritual românesc*** – 2008.

Între aceste lucrări își face loc o prezentare a personalității supreme a muzicii românești – ***George Enescu Un geniu al artei sunetelor*** – 2005. Cum era de așteptat, muzicologul consacră un volum special personalității universale a lui George Enescu², după ce a prezentat omagiul adus muzicianului la Palatul UNESCO din Paris, a relevat relația de autonomie și sincretism în muzica lui Enescu și legăturile muzicianului român cu Franța și cu Italia.

Modestia exemplară este dublată la muzicologul Vasile Tomescu, de o acribie la fel de exemplară și de dorință nestinsă de așezare a culturii muzicale românești la locul ce i se cuvine în concertul universal, pe baza unor date răsfirate în cele mai diverse fonduri.

Consider o datorie morală să-i mărturisesc aceste gânduri acum la împlinirea celor nouă decenii de viață și ale celor șapte de activitate pe tărâmul vieții muzicale românești (ca secretar al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România) îndeosebi al scrisului despre muzica românească.

Se adaugă la această estimare omagială și argumente cu o puternică încârcătură sentimentală: a fost alături de mine și de Octavian Lazăr Cosma în eforturile de restituire a monumentalei monografii a lui Ciprian Porumbescu, realizată

de cărturarul de excepție care a fost Leca Morariu. I-am citit în ochi bucuria la împlinirea recentă a acestui frumos vis – tipărirea celor aproape două mii de pagini ale eminentului cărturar bucovinean consacrate celor două necunoscute personaje reprezentative ale culturii bucovinene: Iracle și Ciprian Porumbescu, lucrare exponentă pentru cultura Bucovinei și pentru politica de deznaționalizare a românilor bucovineni.

Ne-am aflat alături în stranele de la Mănăstirea Neamț, în biserică ștefaniană unde, sub o pază draconică, dar cu sentimente de satisfacție și puternică trăire spirituală pentru actul cultural ce se săvârșea, se încheia cu un concert al formației *Animosi* din Iași, dirijată de Sabin Păutza, una dintre edițiile *Vacanțelor muzicale de la Piatra Neamț* ce făcea legătura prezentului cu trecutul muzical multisecular.

Nu am mai găsit fotografia momentului ce se poate numi *Mănăstirea Neamț și Vacanțele muzicale de la Piatra Neamț* și propun înlocuirea cu alta, ce păstrează ambianja stranei de biserică, imortalizând compania Tânărului muzicolog: Ion Dumitrescu, Gherase Dendrino și Paul Constantinescu.

Aș putea spune că apropierea dintre mine și maestrul Tomescu a fost determinată de această înscriere nedeclarată a

fiecărui dintre noi în orizontul vechii culturi românești. Printre formele „la vedere” voi aminti propunerea domniei sale – în

calitate de redactor șef al revistei *Muzica*, de a scrie un articol despre ilustrul său dascăl de la Buzău, **Ioan D. Vicol**, profesorul său și al dirijorului Marin Constantin. **Conducea la acea vreme destinele revistei Muzica, al cărei ctitor și coordonator rămâne, din 1954 până în 1990** (primii ani – 1954 – 1964, în calitate de redactor șef adjunct), fiind peste douăzeci și cinci de ani dirigitorul unui colectiv dornic să rețină principalele aspecte ale vieții muzicale românești. Omologa lui de peste decenii a acceptat cu placere propunerea publicării acestui material omagial pentru antecesorul său din urmă cu circa o jumătate de secol.

Fac parte dintre cei care au protestat – dar am protestat degeaba, graba demolatorilor aflați în posturi de decizie luând-o înainte – împotriva desființării „reciclării” fostelor licee pedagogice, care au fost timp de peste un secol adevărate centre de cultură în țara noastră. Muzicologul Vasile Tomescu este unul dintre beneficiarii formării intelectuale în cadrul **Școlii Normale de Învățători din Buzău**.

I-a fost credincioasă parteneră de viață și colaboratoare în activitatea desfășurată regretata **Yvonne Mitache - Tomescu**, fiică de intelectual burghez, obligată să-si facă studiile la serial, la Facultatea de Teatru și al cărei tată, Mihail A. Mitache, a fost nevoit să abandoneze cariera juridică și să se retragă în pictură, oferind posteritatei un portret în creion, al compozitorului Dimitrie Cucliu și studiul *Pictura lui Alfonso Castaldi*, studiu integrat în monografia amintită. Îi asistă activitatea muzicologică, chiar dacă departe de țară, în Statele Unite din 1990, fiul său, Gabriel Tomescu, care a sprijinit documentar publicarea acestui omagiu și mi-a pus la dispoziție macheta sintezei muzicologice ce-și așteaptă ieșirea la public – ***Muzica, o artă divină***.

Primele materiale muzicologice mi-au servit unul dintre reperele poziției ferme a muzicologului Vasile Tomescu față de fenomene marcante ale istoriei muzicii românești, ilustrativ pentru aplicarea în muzicologia noastră a dictonului latin „sine ira et studio”, tradus cu „fără ură și părtinire”. Este vorba despre poziția față de aprigul conflict dintre George Breazul și Constantin Brăiloiu, „arbitrul” dovedind un accentuat simț al dreptății, „lăsând să aparțină trecutului tonul polemic exacerbat, deși nu lipsit de patos și savoare precum și de calitatea

intelectuală, și mai ales „înăcritele diatribe”, cum se exprimă Breazul, dialogul caustic al celor doi eminenți promotori ai științei noastre folclorice conțin în fond o instructivă disecție și bogate referințe de specialitate”³.

Dezavuând acerba dispută perpetuată între „brezisti” și „brăiloși”, Tomescu se situează pe poziția tribunului apărător al adevărului istoric: „Dincolo de tăișul polemic, este însă indisutabilă și deloc atinsă valoarea cărții de *Colinde* a profesorului Breazul”⁴ – cum conchide în prefața primului volum generației noi de cercetători ai istoriei muzicii noastre. Poziția sa față de un moment dramatic din muzica românească poate fi considerată piatra de temelie a poziției intransigente a muzicologului ce aspiră spre găsirea dimensiunilor universale ale muzicii românești, considerând că Breazul avea aceleași aspirații, evidente și în primul volum din cele șase care adună materialele muzicologului.

De pe platforma acestui arbitraj și a îngrijirii primului volum, alcătuit din studiile înaintașului său, semnificative pentru deontologia profesională a muzicologului, Vasile Tomescu se

va lansa în cel mai fertil teren al cercetărilor, teren ce poate fi sistematizat în cel puțin trei direcții de abordare a legăturilor muzicale românești cu cele ale unor țări europene, înscrise în următoarele trasee generale:

1 – urmărirea unor elemente comune ale vechii culturi muzicale românești și ale celei franceze: *Muzica daco-romană* (1978 – vol. I, 1983 – vol. II);

2 - reflectarea muzicii românești în culturile altor popoare: *Istoria relațiilor muzicale*

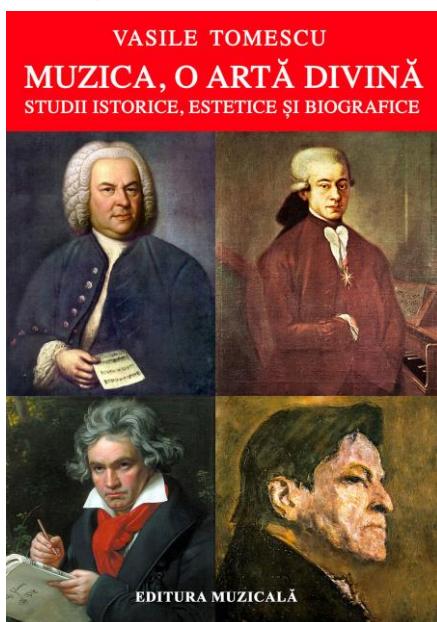

dintre Franța și România - *Histoire des relations musicales entre la France et la Roumanie*. (vol. I – 1973 și vol. II - secolele XX – XXI - 2014; *Muzica românească în istoria culturii universale* (1991); *Istoria relațiilor muzicale dintre Italia și România - Storia delle relazioni musicali fra l'Italia e la Romania* (2011);

3 – aclimatizarea muzicii europene în spiritualitatea românească: *Muzica Renașterii în spațiul cultural românesc*, (2006 – vol. I, 2007 – vol. II); *Muzica secolului luminilor în spațiul spiritual românesc* (2008) și altele.

Autoritatea profesională l-a recomandat pentru prezentarea unor personalități de seamă ale muzicii românești în dicționare enciclopedice din Europa: *Enciclopedia Musicale Ricordi* din Milano, *La Musica*, *Enciclopedia Storica* din Torino, *Die Musik in Geschiche und Gegenwart* (M.G.G.), *Riemann Musiklexikon* etc., fiind membru al unor societăți internaționale de muzicologie. Lucrările sale au fost distinse cu premii ale Uniunii Compozitorilor, Academiei Române, Academiei de Arte Frumoase din Paris, *La Minerva* din Roma etc. Pentru completarea activității muzicologice și de critic muzical trebuie amintite măcar cele mai importante periodice și care i-au găzduit cele mai diferite materiale, din țară: *Muzica, Studii și cercetări de istoria artei, Academica* etc. și din străinătate: *Synthéses* din Paris, *Revue Internationale de Musique Française* din Paris, *Danubio, Una civiltà musicale* – Montfalcone etc.

Ilustrul muzicolog a finalizat o nouă lucrare de sinteză: *Muzica, o artă divină*, reunind studii istorice, estetice și biografice, lucrare ilustrativă și prin cele patru chipuri de muzicieni europeni de pe

copertă: Bach, Mozart, Beethoven și Enescu. Muzicologii așteaptă cu un vădit și justificat interes lucrarea ce adună, aduse la zi, considerații elaborate de-a lungul carierei muzicologice, diverse ca obiect de abordare, dar unitare prin centrarea pe următoarele relații esențiale:

- muzică - sacralitate – (unele pagini traduse și în limba franceză și germană): muzica - vatră a spiritualității genuine, universalitatea muzicii sacre și spiritul autohton, muzica sacră pe teritoriul țării noastre, în primul mileniu al creștinismului, creația muzicală românească inspirată de credința creștină, cântarea sacră în vizuirea ecumenică, muzica, expresie a dinamicii spirituale naționale și o componentă a spiritualității românești, muzica bizantină și sacră occidentală în spațiul spiritual românesc, școala muzicală de la Putna s. a.;

- muzică – istorie: Ștefan cel Mare în sincretismul artelor, o personalitate a istoriei evocată în cântarea epică eroică - Mihai Viteazul, Țara Moldovei în embleme sonore, Dimitrie Cantemir - umanist luminat, stolnicul Constantin Cantacuzino și Constantin Brâncoveanu în orizontul culturii muzicale, muzica și marile aspirații ale Unirii și cântecele unirii tuturor românilor;

- confluențelor culturale: România – Franța, România – Italia, ibero – române, austro – române;

- arta sonoră în contextul enciclopediei naționale și în aria culturii europene: muzica în Bucovina și în Basarabia, confluence Orient – Occident în opera muzicală a lui Anton Pann,

- muzicieni catolici și protestanți din spațiul românesc: Daniel Croner – un precursor al lui J. S. Bach și Petrus Schimert - un discipol sibian al lui Bach, Schencker – un muzician transilvan de notorietate europeană, muzica latină transilvăneană, muzica în Alba Iulia și altele;

- iradieri astrale în orizontul muzicii românești: Dante și Eminescu, Enescu și Bach, Beethoven și circulația creației sale în România, Liszt și cultura muzicală românească, muzica în universul spiritualității brâncușiene,

Îmi iau îngăduință să adaug diplomei omagiale a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România, urarea mea și a multor truditori în domeniul scrisului despre muzică, urarea de mulți ani și mai ales: **multă sănătate!**

NOTE BIBLIOGRAFICHE

- 1 – Cosma, Viorel – *Muzicieni Români Lexicon*, vol. IX (Ş - Z), Bucureşti, Editura muzicală, 2006, p. 104;
- 2 - Tomescu, Vasile – *George Enescu – un geniu al artei sunetelor*, Bucureşti, Editura Institutului Cultural Român, 2005;
- 3 - Tomescu, Vasile – *George Breazul și muzicologia noastră*; în: *Muzica*, An XV, Bucureşti, nr. 10 - octombrie şi nr. 11 - noiembrie, 1965, p. 23;
- 4 - Tomescu, Vasile – *George Breazul*; în: *Breazul, George - Pagini din istoria muzicii româneşti*, vol. I Bucureşti, Editura muzicală, 1966, p. 44;

SUMMARY

Vasile Vasile Vasile Tomescu at 90

Even when turning 90, Vasile Tomescu continues to live in his self-chosen “anonymity,” belied however by his books, which confirm his utmost professionalism and openness to European culture, within which he includes the Romanian art of sounds on the basis of certain historically attested facts. His great professional probity has been remarked, and he is one of the most important musicologists of the post-Enescu generation.